

ІНСТИТУЦІЙНІ ГАРАНТІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ УКРАЇНИ

Пікуля Т. О.

Триваюча російсько-українська війна принципово змінила чинну світову архітектуру безпеки, спричинила необхідність перегляду стратегій та оборонних планів, відносин із партнерами. Актуальності набуло питання щодо інституційних гарантій забезпечення національної безпеки України в умовах її євроінтеграційних прагнень.

Незважаючи на всю невизначеність і можливу багатовекторність майбутньої системи міждержавних відносин, ключовою проблемою їхньої архітектури є вирішення питання стосовно системи прийняття нагальних рішень, коли замість слів про «стурбованість» ухвалюватимуться ефективні рішення щодо застосування заходів захисту міжнародного правопорядку. Будапештський меморандум показав, що гарантії нічого не варті, якщо вони чітко не окреслені. Гарантії варті чогось лише в тому випадку, якщо їх дотримуються.

З метою пошуку оптимальних варіантів забезпечення національної безпеки у статті розглянуті військово-політичні наслідки набуття Україною членства в НАТО або укладення багатосторонніх міжнародних договорів, зокрема договору про основоположні принципи міжнародно-правових відносин між Україною і Російською Федерацією та багатостороннього договору, яким має бути встановлено, що держави-гаранти нададуть Україні всю необхідну допомогу в разі збройної агресії, включно з участю їхніх збройних сил у військовій відсічі збройної агресії Російської Федерації чи будь-якої іншої третьої сторони.

Встановлено, що універсальна міжнародна безпекова організація повинна відповідати таким критеріям: відсутність права вето в окремо взятій державі; наявність автоматичного механізму позбавлення права голосу будь-якої держави, яка порушила міжнародне право, зокрема й Статут ООН; володіння імперативним правом ухвалювати рішення у сфері безпеки, економіки, клімату й екології, прав людини; наявність воєнного контингенту, який не підпорядковується жодному уряду, окрім Генеральної Асамблеї ООН та (у термінових випадках) Ради Безпеки ООН як постійно діючого світового уряду.

Наголошено на тому, що з огляду на здобутий досвід як у військовій сфері, так і у веденні гібридної війни Україна може стати новим регіональним ліде-

ром із найпотужнішою армією в Європі, гарантом безпеки для інших держав у регіоні (щонайменше – країн Східної Європи).

Ключові слова: міжнародна система безпеки, майбутня архітектура світового порядку, інституційні гарантії національної безпеки.

Pikulia T. O. Institutional guarantees of national security in the context of Ukraine's European integration aspirations

The ongoing Russian-Ukrainian war has fundamentally changed the current world security architecture, necessitated a review of strategies and defense plans, relations with partners. The issue of institutional guarantees for ensuring Ukraine's national security in the context of its European integration aspirations has gained relevance.

Despite all the uncertainty and possible multi-vector nature of the future system of interstate relations, the key problem of their architecture is the solution of the issue regarding the system of making urgent decisions, when instead of words about "concern", effective decisions will be made regarding the application of measures to protect the international legal order. The Budapest Memorandum showed that guarantees are worthless if they are not clearly defined. Warranties are only worth something if they are followed.

In order to find optimal options for ensuring national security, the article examines the military-political consequences of Ukraine's acquisition of NATO membership or the conclusion of multilateral international agreements, in particular, the agreement on the fundamental principles of international legal relations between Ukraine and the Russian Federation and the multilateral agreement, which should establish that the guarantor states will provide Ukraine with all the necessary assistance in the event of armed aggression, including the participation of their armed forces in the military repulsion of armed aggression by the Russian Federation or any other third party.

It was established that a universal international organization must meet the following criteria: the absence of a veto right of an individual state; the presence

of an automatic mechanism of deprivation of the right to vote of any state that has violated international law, including the UN Charter; have the imperative right to make decisions in the field of security, economy, climate and ecology and human rights; the presence of a military contingent that is not subject to any government except the UN General Assembly and, in urgent cases, the UN Security Council, as a permanent world government.

It was emphasized that, taking into account the experience gained, both in the military sphere and in the conduct of hybrid warfare, Ukraine can become a new regional leader with the most powerful army in Europe, a guarantor of security for other states in the region, at least the countries of Eastern Europe.

Key words: international security system, future architecture of the world order, institutional guarantees of national security.

Постановка проблеми та її актуальність. Президент України Володимир Зеленський зазначив, що напад Російської Федерації анулював і європейську, і глобальну безпеку [1]. Попередня система безпеки, яка діяла останні 80 років, себе вичерпала. Не працює ні Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН), ні Організація з безпеки і співробітництва в Європі, ні інші міжнародні та регіональні структури. Однак відповідні організації ніколи не мали практичної можливості забезпечити мир і безпеку в усьому світі.

Відтак актуальності набуло питання щодо інституційних гарантій забезпечення національної безпеки України в умовах її євроінтеграційних прагнень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Щодо проблеми розуміння поняття безпеки в окремих соціально-гуманітарних науках варто зазначити, що питання безпеки входить у предмет наукового дослідження багатьох соціально-гуманітарних наук, зокрема соціології, політології, економічного блоку тощо [2].

Одним із поширених філософських напрямів розуміння безпеки є аксіологічний підхід, що орієнтований на осмислення безпеки не тільки як цінності (власна цінність безпеки), а й як «інструмента» забезпечення інших цінностей [3]. Деякі вчені вважають, що в теорії безпеки цей підхід є найбільш продуктивним, відповідно до нього С. Горбатюк під національною безпекою розуміє «захищеність національного надбання, головних матеріальних і духовних цінностей країни від отримання <...> прямої та опосередкованої шкоди», що дає можливість побудувати систему понять загальної теорії безпеки: «цінності (надбання, ресурси, багатство) цього суб'єкта (особистості, колективу,

соціальної групи, суспільства, країни, людства) – збиток – небезпека – безпека» [4].

У відповідній статті з огляду на філософську інтерпретацію поняття «національна безпека» визначено особливості розуміння інституційних гарантій забезпечення національної безпеки України в умовах її євроінтеграційних прагнень [4].

Метою статті є встановлення інституційних гарантій забезпечення національної безпеки України в умовах її євроінтеграційних прагнень.

Виклад основного матеріалу. Новітня історія свідчить про те, що «мир» є винятком із загального правила «війни», він завжди умовний. Перша світова війна призвела до революції, встановлення нових диктаторських режимів і спровокувала Другу світову війну, після завершення якої країни-переможниці розділили Європу, утворивши сфери впливу – демократичний Захід і комуністичний Схід. Однак протистояння між Заходом та Сходом тривало на рівні окремих регіональних конфліктів: в Ірані, Кореї, В'єтнамі, Афганістані тощо.

У жовтні 1962 р. внаслідок таємного розміщення Радянським Союзом на території Куби ядерних ракет виникла так звана Карибська криза, яка ледь-ледь не призвела до великої ядерної війни [5].

Після завершення «холодної війни» розпад Радянського Союзу в 1991 р. ознаменував завершення 70-літньої історії комуністичної ідеології та домінування двополярної системи безпеки у світі [6]. Посприявши політично й економічно поваленню СРСР, Захід втратив пильність, оскільки Російська Федерація стала залежною від міжнародної фінансової допомоги. Попри фінансову залежність усі керівники в пострадянській Росії – від першого президента Б. Єльцина до нинішнього глави Російської Федерації В. Путіна – прагнули відновити імперію, що автоматично означало обмеження та/або позбавлення суверенітету колишніх радянських республік, які отримали незалежність після розпаду СРСР, а також розширення державних кордонів Російської Федерації за рахунок територій суверенних держав. Російській Федерації до початку військового вторгнення в Україну у 2014 р. прощали агресивну зовнішню політику – це була плата за постачання нафти й газу до європейських країн [7].

Агресивна зовнішня політика Російської Федерації, що проявилася у спровокованих військових конфліктах по всьому світу, має таку хронологію:

– у 1992-1993 рр. Російська Федерація окупувала придністровський регіон Молдови, унаслідок чого виникла самопроголошена Придністровська Молдавська Республіка. Придністров'я перетво-

рилося на сіру зону, не визнану ніким, зі зруйнованою економікою та міжнародною ізоляцією [8];

– у 1992 р. Російська Федерація спровокувала війну між абхазькими сепаратистами та урядом Грузії, підтримавши сепаратистів. Причиною конфлікту стали дії проросійської частини абхазької політичної еліти, спрямовані на від'єднання від Грузії та приєднання до Російської Федерації. Війна закінчилася в 1993 р. відторгненням Абхазії від Грузії, чого й хотіла Росія [9];

– у 1994-1996 рр. завдяки Російській Федерації відбулася перша російсько-чеченська війна. Конфлікт полягав у прагненні Російської Федерації приєднати до себе Чеченську Республіку Ічкерію, яка завдяки прийнятому в СРСР у 1990 р. закону отримала можливість реалізувати своє конституційне право на вихід зі складу СРСР. Кампанія завершилася битвою за Грозний. Результатом конфлікту стала перемога чеченських збройних сил, виведення російських військ та збереження Чечнею незалежності;

– у 1999-2009 рр. відбулася друга російсько-чеченська війна. У 1999 р. непідконтрольне уряду Чечні воєнізоване формування розпочало бойові дії на території Дагестану. Росія придушила виступ і, використавши це як привід для вторгнення, розпочала другу військову кампанію проти Ічкерії, яка закінчилася встановленням проросійського чеченського уряду;

– у 2008 р. відбулася так звана «П'ятиденна війна», яка вважається першою військовою операцією Російської Федерації поза своєю територією. Російські війська під приводом «захисту цивільного населення» вторглися до Грузії з територій сепаратистських республік Південної Осетії та Абхазії. Відтоді Південна Осетія є невизнаною республікою під контролем Російської Федерації [10];

– у 2014 р. Російською Федерацією спровокований геополітичний збройний конфлікт в Україні, який триває і донині;

– у 2015 р. вторгнення Російської Федерації в Сирію стало вирішальним моментом у громадянській війні, яка розпочалася в Сирії у 2011 р. Це втручання допомогло президенту Сирії Б. Асаду досягти військової переваги над повстанцями та підтримує його режим дотепер.

Геополітичний збройний конфлікт в Україні, спровокований Російською Федерацією, цілком можна окреслити поняттям «російсько-українська війна». Спланована заздалегідь збройна агресія Російської Федерації проти України розпочалася 20 лютого 2014 р. з військової операції збройних сил Російської Федерації із захоплення частини

території України – Кримського півострова. Здійснивши тимчасову окупацію Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, Кремль перейшов до наступного етапу – війни на українському Донбасі. Підрозділи російського спецназу та інших збройних формувань Російської Федерації, російські військові «у відпустці» під приводом «руху за незалежність» спробували створити «народні республіки» на сході, півдні та в центрі України. Зокрема, вони захопили місцеві органи влади, поліцейські відділки, військові об'єкти України в окремих районах Донецької та Луганської областей. Україна розпочала збройну відсіч, що отримала назву Антитерористичної операції (пізніше – Операція об'єднаних сил). Після важких боїв у 2014-2015 рр. неоголошена війна на сході України перейшла у стан «замороженої» [11].

З листопада 2021 р. Російська Федерація активно накопичувала війська на кордоні з Україною як зі свого боку, так і з боку Білорусі, запевняючи при цьому у відсутності будь-яких намірів атакувати Україну.

21 лютого 2022 р. Росія офіційно «визнала» «державами» створені в окремих районах Донецької та Луганської областей України терористичні утворення «Луганська народна республіка» та «Донецька народна республіка».

24 лютого 2022 р. Російська Федерація офіційно вторглася на територію України, увійшовши з територій Російської Федерації, Білорусі та тимчасово окупованого Кримського півострова, а також здійснивши ракетні удари по всій території України. Усе це було названо «спеціальною військовою операцією» [12]. Глава Російської Федерації послався на прохання про військову допомогу від голів «Донецької народної республіки» та «Луганської народної республіки» [13].

Спільним для всіх військових конфліктів, спровокованих Російською Федерацією, є те, що вона це називає «миротворчими місіями» та «спеціальними операціями» на «захист російськомовного або православного населення».

На думку британської аналітичної компанії The Economist Intelligence Unit (EIU), військове вторгнення Російської Федерації в Україну знаменує собою визначальний момент у перебудові геополітичного порядку. Битва за Україну – це не просто чергова регіональна війна, це розрив відносин Росія – Захід, що матиме глибокі наслідки для Європи та світу.

Російська агресія, що принципово змінила чинну архітектуру безпеки, спричинила необхідність перегляду стратегій та оборонних планів

у Європі і світі загалом, а також бачення майбутнього безпекового порядку.

Безпекова архітектура світу потребує перебудови. Чимало інституцій довели, що не відповідають новим умовам. Рада Безпеки ООН втратила дієвість та авторитет. Організацію з безпеки і співробітництва в Європі можна сміливо ліквідувати як безпековий майданчик, якщо не відбудеться її реформа. Не виключене й глибоке реформування НАТО або створення нових безпекових союзів.

Підсумок російсько-української війни, яка наразі триває на українській території, ще не визначений. Не відомо, до яких масштабів вона виросте, якими будуть її наслідки та яку роль буде відігравати Україна у світовій архітектурі безпеки [14].

Незважаючи на всю невизначеність і можливу багатовекторність майбутньої системи міждержавних відносин, ключовою проблемою їхньої архітектури є вирішення питання стосовно системи прийняття нагальних рішень, коли замість слів про «стурбованість» ухвалюватимуться ефективні рішення щодо застосування заходів захисту міжнародного правопорядку. Будапештський меморандум показав, що гарантії нічого не варті, якщо вони чітко не окреслені. Гарантії варті чогось лише в тому випадку, якщо їх дотримуються [15].

Після того як Будапештський меморандум, починаючи з 2014 р., продемонстрував і демонструє свою абсолютну, «запроєктовану» неефективність, Україна більше не зацікавлена в якихось нових «клаптикових парасольках». Про це заявив Президент України Володимир Зеленський, наголосивши на тому, що прагне максимуму гарантій для України: «Цього разу ми дуже серйозно й виважено ставимося до майбутнього документа. А також до кола країн-партнерів, які повинні нас не підвести в разі будь-якої агресії в майбутньому» [16].

Своєю чергою глава Міністерства закордонних справ України Дмитро Кулеба закликав країни-партнери вирішити, які гарантії безпеки вони готові надати Україні: «Світ винен Україні безпеку. Україна відмовилася від ядерної зброї заради миру у всьому світі. Після цього ми стукали у двері НАТО, але вони так і не відчинилися. Вакуум безпеки спричинив російську агресію» [17].

Вважаємо, що інституційними гарантами безпеки для України могли би стати певні альянси провідних держав світу, а також, як не парадоксально, сама держава Україна. Розглянемо можливі варіанти забезпечення національної безпеки більш докладно.

Перший варіант забезпечення національної безпеки ґрунтується на тому, що безумовним гарантом безпеки на сьогодні залишається НАТО. Відповідний безпековий варіант передбачає *набуття Україною членства в НАТО*. Континентальна Європа ще довго не матиме засобів, щоб забезпечити Україні необхідний захист.

Оптимальна формула безпекових гарантій закріплена у статті 5 Вашингтонського договору 1949 р. Дослівно вона сформульована так: «Сторони погоджуються, що збройний напад на одну або декількох із них у Європі чи в Північній Америці вважатиметься нападом на них усіх; і, відповідно, вони домовляються, що в разі здійснення такого нападу кожна з них, реалізуючи своє законне право на індивідуальну чи колективну самооборону, підтверджене статтею 51 Статуту ООН, надасть допомогу тій Стороні або Сторонам, які зазнали нападу, і відразу здійснить, індивідуально чи спільно з іншими Сторонами, такі дії, які вважатимуться необхідними, включно із застосуванням збройної сили, з метою відновлення та збереження безпеки в Північноатлантичному регіоні» [18].

Будь-яка інша редакція, яка не міститиме жорстких зобов'язань держав-гарантів щодо задіяння своїх збройних сил для допомоги державі, якій надані гарантії (у нашому випадку – Україні), не має жодного практичного змісту.

Проте через відому позицію Угорщини та занадто обережну позицію деяких інших держав – членів НАТО в найближчій перспективі відповідні гарантії безпеки для України виглядають малореалістичними. Напевне, вони стануть здійсненними тільки після воєнної поразки Російської Федерації [19].

Однак нагадаємо, що прагнення України вступити до НАТО зафіксоване в Конституції України: у її преамбулі, у статті 102 розділу V «Президент України» та у статті 116 розділу VI «Кабінет Міністрів України. Інші органи виконавчої влади» [20].

За роки офіційних відносин України з НАТО, а саме з 1992 р., Україна стала єдиною державою – партнером блоку, яка брала участь у всіх його основних місіях та операціях. З 2014 р. Україна брала участь у численних спільних навчаннях із НАТО: *Sea Breeze*, *Rapid Trident*, *Joint Juncture*, *Defender Europe*, *Coherent Resilience*, *Cossack Mace 2021* тощо [21].

Така діяльність сприяла збільшенню рівня боєздатності української армії, упровадженню в Україні найкращих практик і стандартів армій США та країн Європи, а також посиленню взаємо-

сумісності з арміями держав – членів НАТО. Якщо збройні сили держав-членів і партнерів НАТО взаємосумісні, це означає, що вони розуміють одне одного, діють за певними стандартами та можуть спільно й узгоджено взаємодіяти в межах навчань або операцій.

Тривала співпраця та наявність партнерської довіри сприяла наданню нашій країні зброї та введенню санкцій проти країни-агресора після початку повномасштабної війни Російської Федерації проти України.

Україна мала змогу робити закупівлі продукції військового призначення, яку в нашій країні не виробляють, ще до початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації. У 2015 р. Україна приєдналася до Агенції НАТО з підтримки та постачання – спеціалізованої системи закупівель НАТО – та вже з 2019 р. почала здійснювати закупівлі за спрощеною процедурою і зниженими цінами. Тісна співпраця з НАТО також сприяла запуску в Україні реформи оборонних закупівель, спрямованої на боротьбу з корупцією в секторі безпеки й оборони України та запровадження найкращих практик держав – членів НАТО.

Крім того, завдяки поглибленій співпраці з НАТО Україна отримала можливість проводити обмін розвідданими з його державами-членами. Це надзвичайна перевага, яку ми наразі використовуємо в умовах війни з Російською Федерацією. Поглиблений обмін розвідданими став можливий, зокрема, завдяки отриманню Україною статусу партнера з розширеними можливостями (EOP). Серед інших переваг цього статусу – розширення участі України у спільних навчаннях і тренуваннях НАТО, посилення співпраці для забезпечення безпеки Чорного моря, розширення українського представництва у структурах НАТО тощо.

Відмова від курсу в НАТО, а також сильне відмежування від нього будуть означати не лише відмову від ідеї членства, а й можливий кінець поглибленої або будь-якої співпраці з НАТО взагалі [22]. Так, можна дорікати союзникам у тому, що вони не усвідомлюють рівень путінського божевілля. Однак не варто забувати й про те, що кожна держава та кожний оборонний союз мають насамперед захищати власні кордони та уникати війни на своїй території. Саме це й робить НАТО.

Другий варіант безпекових гарантій для України, який виглядає більш реалістичним, ніж перший, передбачає укладення багатосторонніх міжнародних договорів.

По-перше, ідеться про договір про основоположні принципи міжнародно-правових відносин

між Україною та Російською Федерацією, у якому мають бути врегульовані всі питання, пов'язані з відновленням у повному обсязі територіальної цілісності України, включно з Кримським півостровом та всіма тимчасово окупованими територіями, відшкодування збитків, нанесених Російською Федерацією Україні за час понад 8 років війни, та притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності всіх осіб, причетних до скоєння воєнних злочинів. Відповідні вимоги висунув Президент України Володимир Зеленський під час онлайн-виступу з Києва перед учасниками саміту G20 в Індонезії 15 листопада 2022 р., назвавши 10 умов, що необхідні для припинення війни в Україні [23].

По-друге, це повинен бути багатосторонній договір, яким має бути встановлено, що держави-гаранти нададуть Україні всю необхідну допомогу в разі збройної агресії, включно з участю їхніх збройних сил у військовій відсічі збройної агресії Російської Федерації або будь-якої іншої третьої сторони.

Обидва ці договори після їх ратифікації мають бути зареєстровані в секретаріаті ООН.

Наразі Україна разом із партнерами хоче бачити гарантами безпеки 11 країн, зокрема США, Велику Британію, Францію, Туреччину, Німеччину, Китай, Польщу, Ізраїль [24], та отримати від країн-підписантів зобов'язання жорсткіші, ніж стаття 5 Вашингтонського договору 1949 р.

Однак чи готові потенційні «гаранти» дати такі гарантії, якими їх бачить українська сторона? Офіційні представники окремих держав світу, наприклад США, Франції, Німеччини, Туреччини, Великої Британії та Польщі, з відповідного питання зробили аналогічні за змістом заяви про те, що вони готові обговорювати це питання або готові зробити свій внесок в угоду про гарантії безпеки Україні, проте виключають взяття на себе зобов'язань, які мають члени НАТО в межах альянсу. Від багатьох держав, за винятком США та Великої Британії, уже неодноразово звучало: «Усе, що завгодно, крім участі у воєнних діях». З Ізраїлем та Китаєм відбуваються переговори з відповідного питання [25].

Окрім очевидних позитивних результатів, створення широкого союзу держав – гарантів безпеки для України має окремі недоліки. Зокрема, новий союз повинен об'єднувати однодумців, а не конкурентів. Китай, який претендує на роль другої у світі ядерної супердержави на одному рівні із США, переслідує власні інтереси, тому Україна для нього не є пріоритетом. Пріоритет – Російська

Федерація як інструмент тиску на Захід, а Україна – це плацдарм для такого тиску.

Переконані, що Україні доцільно обмежити коло країн – гарантів безпеки Сполученими Штатами Америки та Великою Британією, стратегічний союз із якими є прийнятною альтернативою НАТО, принаймні до моменту вступу України до Північно-атлантичного альянсу. Відповідний варіант є проміжним, передбачає укладення оборонної угоди про взаємний захист від нападу (причому відразу, а не після трьох днів консультацій) з ядерною державою. Як зазначає директор військових програм Центру Разумкова Микола Сунгуровський, у цьому варіанті «плюс був би в тому, що рішення на допомогу країні-жертві приймаються не за всіма бюрократичними канонами НАТО, а однією країною» [26].

Третій варіант забезпечення безпеки в Європі та світі – *Україна може сама стати гарантом безпеки для інших держав, щонайменше для країн Східної Європи.*

Директор дослідницького центру New Geopolitics Research Network Михайло Самусь вважає, що насправді питання гарантій безпеки вирішуватимуться за результатами того, що відбувається на полі бою російсько-української війни. Адже гарантії безпеки можна трактувати по-різному: Російська Федерація, наприклад, трактує це поняття як встановлення фактично протекторату; для когось гарантії безпеки – це те, що передбачається статтею 5 Вашингтонського договору. І ми наразі не можемо надати точну дефініцію цього поняття. Якщо хтось думає, що гарантії означають, що Україна почиває на лаврах, а донори гарантуватимуть її безпеку, то це абсолютно не так [26].

З огляду на здобутий досвід як у військовій сфері, так і у веденні гібридної війни Україна може стати новим регіональним лідером із найпотужнішою армією в Європі, гарантом безпеки для інших держав у регіоні. Нова безпекова структура може бути схожа на НАТО, проте мати більш універсальні функції та реагувати не шляхом колективних консультацій, а відповідно до рівня загрози (наприклад, якщо почалося вторгнення, усі надають зброю, військові контингенти, закривають небо).

Аналогічну систему безпеки пропонував Президент України Володимир Зеленський, просуваючи ідею створення нового об'єднання U-24 під час виступу перед Конгресом США 16 березня 2022 р. Зокрема, він зазначив: «Я звернувся і до Сполучених Штатів Америки, і до всіх відповідальних

держав щодо створення нового об'єднання U-24. Нового союзу, який гарантуватиме, що кожен агресор отримає скоординовану відповідь світу. Швидко та ефективно. Відразу. Не через тижні, місяці, роки, а за перші 24 години від нападу. <...> Нам потрібне коло країн, які готові протягом 24 годин надати будь-яку зброю, нам потрібно, щоб санкції були розроблені заздалегідь, і щоб першої ж секунди, коли ми відчули загрозу з боку Російської Федерації, коло цих держав об'єдналося та ввело все відразу» [27].

Проте актуальним залишається питання: як зробити так, щоб U-24 було ефективнішим, ніж НАТО або ООН? Інституційної реакції сьогодні не досить. Наприклад, нове об'єднання могло би пообіцяти прийти на допомогу Україні, маючи у своєму розпорядженні збройні сили. Проте навряд чи без участі ядерних держав такі гарантії обіцятимуть вагому безпеку.

На нашу думку, універсальна міжнародна безпекова організація з повинна відповідати таким критеріям:

- 1) відсутність права вето в окремо взятої держави;
- 2) наявність автоматичного механізму позбавлення права голосу будь-якої держави, яка порушила міжнародне право, зокрема й Статут ООН;
- 3) розширення компетенції разом із запровадженням імперативного права ухвалювати рішення у сфері безпеки, економіки, клімату й екології, прав людини;
- 4) наявність потужного воєнного контингенту у складі не менше ніж 250 тисяч професійних військовослужбовців та 5 мільйонів резервістів, який не підпорядковується жодному уряду, окрім Генеральної Асамблеї ООН та (у термінових випадках) Ради Безпеки ООН як постійно діючого світового уряду. Організація з безпеки і співробітництва в Європі та інші регіональні безпекові організації мають бути або ліквідовані, або краще інкорпоровані в ООН [28].

Це має бути організація, яка діє на абсолютно інших засадах: не просто забезпечує колективну безпеку, а реагує на інші різноманітні кризові ситуації, наприклад техногенні лиха тощо.

Нарешті, залучення Російської Федерації як гаранта європейської безпеки є неприпустимим.

Висновки. У статті розглянуто питання щодо інституційних гарантій забезпечення національної безпеки України в умовах її євроінтеграційних прагнень. Окреслено три варіанти забезпечення національної безпеки для України після завершення війни. Представлено перспективну модель

утворення нової універсальної міжнародної безпекової організації та визначено ключові її риси.

Література

1. Демченко О. Україна та крах глобальної системи безпеки. Що з нами зараз? *LB.ua*. 2022. 11 березня. URL: https://lb.ua/world/2022/03/11/509088_ukraina_krah_globalnoi_sistemi.html (дата звернення: 25.11.2022).
2. Гриценко А. Теоретико-методологические подходы к определению понятия безопасности. *Вестник Новосибирского государственного университета. Серия «Философия и право»*. 2008. Т. 6. Вып. 3. С. 86-91.
3. Тихомиров Д. Плюралізм інтерпретацій поняття безпеки в соціально-гуманітарних науках. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 170-181.
4. Горбатюк С. Теорія цінностей як методологічна основа аксіології соціогуманітарної безпеки. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія «Державне управління»*. 2016. № 4. С. 20-30.
5. Карибська криза. *Енциклопедія сучасної України*. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=9804 (дата звернення: 25.11.2022).
6. Розпад СРСР 1991 р. *Офіційний портал Збройних Сил України*. 2020. 4 грудня. URL: <https://www.zsu.gov.ua/year/5fe440852f429b1f88ce9cb8> (дата звернення: 25.11.2022).
7. Пікуля Т. Історичні передумови та ідеологічні чинники агресивної зовнішньої політики Російської Федерації. *Актуальні питання правового і патріотичного виховання здобувачів закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання в умовах воєнного стану* : матеріали науково-теоретичної конференції, м. Київ, 19 травня 2022 р. Київ : НАВС, 2022. С. 123-126.
8. Кудряченко А., Черногор Я. Придністровська Молдавська Республіка (ПМР; Придністров'я). *Енциклопедія історії України*. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Prydnistrovia (дата звернення: 25.11.2022).
9. Ярмоленко О. ЄСПЛ виніс перше рішення у справі Грузії проти Росії за війну 2008 року. Обидві країни оголосили про свою перемогу. *Бабель*. 2021. 21 січня. URL: <https://babel.ua/news/58027-yespl-vinis-pershe-rishennya-u-spravi-gruziji-proti-rosiji-za-viynu-2008-roku-obidvi-krajini-ogolosili-pro-svoyu-peremogu> (дата звернення: 25.11.2022).
10. «Пятидневная война»: публикации по теме. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/ru/%D0%BF%D1%8F%D1%82%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B0%D1%8F-%D0%B2%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B0/t-44326954> (дата звернення: 25.11.2022).
11. Ключові питання та відповіді про російську агресію. *Міністерство закордонних справ України* : офіційний вебсайт. 2022. 21 червня. URL: <https://mfa.gov.ua/klyuchovi-pitannya-ta-vidpovidi-pro-rosijsku-agresiyu> (дата звернення: 25.11.2022).
12. Монастирський Є. Війни Росії за останні 30 років та їхні наслідки. *Ukrainer*. 2022. 2 березня. URL: <https://ukrainer.net/viynu-rosii/> (дата звернення: 25.11.2022).
13. Шепелева А. Держдума ратифікувала договори з «ЛДНР». *Deutsche Welle*. 2022. 22 лютого. URL: <https://www.dw.com/uk/vyznannia-ldnr-derzhdumaratyfikovala-dohovory-z-respublikamy/a-60871017> (дата звернення: 25.11.2022).
14. Сидоренко С., Шелест Г. Альтернатива НАТО: чим загрожує відмова України від Альянсу за домовленістю з Кремлем. *Європейська правда*. 2022. 23 березня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/03/23/7136465/> (дата звернення: 25.11.2022).
15. Пікуля Т. Місце та роль України у міжнародній та європейській системах безпеки. *Україна і світ: правові питання регіональної та глобальної безпеки* : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 18 травня 2022 р. / редкол. : О. Кузьменко, В. Чорна. Київ : Видавничий центр «Кафедра», 2022. С. 28-32.
16. Володимир Зеленський: Прагнемо напружувати договір, який забезпечуватиме реальні гарантії безпеки України. *Вінницька обласна військова адміністрація* : офіційний вебсайт. 2022. 28 квітня. URL: <https://vin.gov.ua/news/ostanni-novynu/46496-volodymyr-zelenskyi-prahnemo-napratsiuvaty-dohovir-iakyi-zabezpechuvatyme-realni-harantii-bezpeky-ukrainy> (дата звернення: 25.11.2022).
17. Україна просить держави світу визначитись із гарантіями безпеки для неї. *Європейська правда*. 2022. 29 квітня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/04/29/7138600/> (дата звернення: 25.11.2022).
18. Північноатлантичний договір. Вашингтон, округ Колумбія, 4 квітня 1949 р. *Організація Північноатлантичного договору* : вебсайт. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_17120.htm (дата звернення: 25.11.2022).
19. Цюпин Б. Позиція Угорщини в НАТО і ЄС викликала чергову критику. Йдеться не лише про Україну. *Радіо Свобода*. 2022. 13 листопада. URL:

<https://www.radiosvoboda.org/a/uhorshchyna-nato-uevrosoyuz-ukrayina/32128638.html> (дата звернення: 25.11.2022).

20. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.11.2022).

21. Пікуля Т. Організаційно-правові засади співпраці України з НАТО та країнами-партнерами. *The security architecture of European and Euro-Atlantic spaces : scientific monograph / science eds. : Т. Astramovich-Leik, Ya. Turchyn, O. Horbach, O. Tsebenko*. Riga : Baltija Publishing, 2022. P. 192-205. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/247/6963/14487-1>.

22. Фахурдінова М. Переваги від НАТО: чим небезпечна для України відмова від курсу на вступ до Альянсу? *Європейська правда*. 2022. 15 квітня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/04/15/7137884/> (дата звернення: 25.11.2022).

23. Хотин Р. 10 про 10. Що треба знати про «мирний план» Зеленського. *Радіо Свобода*. 2022. 15 листопада. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/samit-20-myрnyi-plan-zelensko-ho-ukrayina-viyna-rosiya/32131952.html> (дата звернення: 25.11.2022).

24. Гнатів В. Україна хоче бачити гарантми безпеки 11 країн. *Pravda tvogo міста*. 2022. 31 березня. URL: <https://pravda.if.ua/ukrayina-hoche-bachytyu-garantamy-bezpeky-11-krayin/>

(дата звернення: 25.11.2022).

25. Німеччина готова дати гарантії безпеки Україні – МЗС. *Європейська правда*. 2022. 31 березня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/31/7136955/> (дата звернення: 25.11.2022).

26. Ліскович М. Гарантії безпеки для України: наскільки це реально, якими їм бути? *Укрінформ*. 2022. 3 травня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3473809-garantii-bezpeki-dla-ukraini-naskilki-ce-realno-akimi-im-buti.html> (дата звернення: 25.11.2022).

27. Україна наразі не має готового переліку країн-гарантів безпеки – Зеленський. *Радіо Свобода*. 2022. 5 квітня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyi-peregovory-rf/31786523.html> (дата звернення: 25.11.2022).

28. Ліскович М. Будувати з нуля, або Якою може бути майбутня система глобальної безпеки. *Укрінформ*. 2022. 5 квітня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3449401-buduvati-z-nula-abo-akou-moze-buti-majbutna-sistema-globalnoi-bezpeki.html> (дата звернення: 25.11.2022).

Пікуля Т. О.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри теоретичної юриспруденції
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана*